

Н. М. Сірук

**ІДЕОЛОГІЧНИЙ ТИСК НА МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ
ТА КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА 40-Х —
ПОЧАТОК 50-Х РОКІВ ХХ СТ.)**

Ключові слова: культура, ідеологія, композитор, мистецтво, постановова, опера.

Ключевые слова: культура, идеология, композитор, искусство, постановление, опера.

Key words: culture, ideology, composer, art, resolution, opera.

Значного ідеологічного тиску зазнало театральне та музичне життя та діяльність композиторів республіки. Обов'язковим для репертуару стало переважання музичних творів на сучасні теми, які б оспівували пафос соціалістичного творення, будівничу енергію радянських людей. Згідно з партійними постановами, основним завданням мистецького життя в Україні другої половини 40-х — початку 50-х років ХХ ст. повинно було стати активне пропагування політики радянської держави, здобутків країни у різних сферах економічного, соціального, духовного розвитку, оспівування братерства українського народу з російським народом.

Аналіз архівних матеріалів, передусім постанов та рішень ЦК КП(б)У, розкриває суть, методи і наслідки ідеологічних кампаній в музичному житті України післявоєнного періоду. Введені у науковий обіг праці узагальнюючого характеру та матеріали преси дають змогу об'єктивно оцінювати ідейну регламентацію музичного життя республіки та важливі аспекти діяльності композиторів України останнього періоду сталінщини.

Браховуючи недостатню вивченість у історіографії зазначеної проблеми, за мету поставлено комплексно дослідити та відтворити об'єктивну картину ідеологічних процесів у музичному житті України другої половини 40-х — початку 50-х років ХХ ст. на основі аналізу, узагальнення архівних джерел та опублікованих праць, матеріалів періодичної преси.

В другій половині 40-х — на початку 50-х років ХХ ст. відбулися глибокі зрушення в розвитку суспільства, які позна-

чилися на долі мільйонів людей. У цей час була сформована радянська тоталітарна система, що прагнула поставити під жорсткий контроль не лише політичну організацію, господарські відносини, але й найменші прояви духовного життя людини. Духовні процеси в Україні у перші післявоєнні роки були ретельно контрольовані та керовані режимом. Мистецтво та культура республіки набули яскраво вираженого ідеологізованого характеру, що зумовлювалось відсутністю плюралізму в художньо-творчому процесі, утвердженням єдиного, офіційного підходу до оцінки мистецьких явищ.

Не обминув ідеологічний контроль у українських композиторів. У статтях М. Компанійця і В. Довженка, розміщених у журналі «Радянське мистецтво», говорилося: постанови ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У засвідчували «велике відставання мистецьких організацій і закладів в Україні від вимог сучасності» [1]. «Композитори не виконували своїх обов'язків, приділяючи головну увагу історичним темам і обминали важливі теми сучасності», в результаті чого не були створені високоякісні «нові опери, присвячені радянському життю». Спілку радянських композиторів України звинувачували в байдужості і незацікавленості в тому, щоб на сценах українських оперних театрів звучали опери, які б «оспівували життя Радянської України, героїку наших днів» [2, 58].

Провідних композиторів України — М. Вериківського, П. Козицького, Б. Лятошинського критикували за невиявлену ініціативу і «самоусунення» від створення радянської опери на сучасну тему. Лауреатів Сталінських премій Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, А. Штогаренка звинувачували в тому, що вони «не втручалися в оперні справи», а М. Вериківського — за те, що взяв казкові мотиви з творів М. Гоголя «Вій». Були розкритиковані також опери «Наталка Полтавка» та «Пан сотник», оперу ж «Наймичка» критикували за те, що М. Вериківський «надмірно замилювався стародавніми формами, в ряді картин не вийшов за межі етнографізму», хоча в самій опері з переконливою силою відтворив образ скривдженої кріпацтва жінки» [1]. Комітет у справах мистецтв УРСР відзначав, що «справу створення радянської опери» в Україні не було розв'язано тому, що в репертуарах театрів «дві третини становили твори, які були побудовані на сюжетах, далеких від

сучасності. В них знайшли своє місце і перебільшена романтизація давно віджилого побуту України, композитори, по суті, стали співцями минулого» [3, 120]. Підтвердженням служило те, що у 1946 році на сценах театрів виконувались в основному «Наймичка» М. Вериківського, три балети — «Лілея» К. Данькевича, «Лісова пісня» М. Скорульського, «Бісова ніч» В. Йорша.

З 10 по 13 червня 1947 року у Києві проходила республіканська нарада завідуючих обласних відділів мистецтв. На нараді з доповіддю про підсумки огляду закладів мистецтв України виступив голова Комітету у справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР Н. Пащин, який відзначив, що після опублікування постанов ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У в репертуарах театрів республіки значно зросла кількість нових постановок творів радянських авторів. Нові п'єси для театрів України писали драматурги О. Корнійчук, Л. Первомайський, І. Кочерга, Ю. Яновський, І. Ле, Л. Дмитерко. Доповідач особливо відмітив досягнення одного з провідних театрів України — Харківського драматичного театру імені Т. Шевченка, одна з постановок якого — «Ярослав Мудрий» І. Кочерги — була відзначена Сталінською премією.

Черговий удар радянській музичній культурі був завданий постановою ЦК ВКП(б) від 10 лютого 1948 року «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі», яка осуджувалась як формалістична та «невиразна, бідна» [4, 47]. Головне звинувачення полягало в тому, що «історично фальшивою і штучною є фабула опери. Опера створює невірне уявлення, ніби такі кавказькі народи, як грузини і осетини, перебували в ту епоху у ворожнечі з російським народом, що є історично фальшивим...» [5, 65]. На зборах діячів радянської музики А. Жданов заявив, що опера зазнала повного провалу. Постанова фактично ставила осторонь від радянської культури видатних композиторів СРСР Д. Кабалевського, Н. Мясковського, С. Прокоф'єва, А. Хачатуряна, В. Шебеліна, Д. Шостаковича. Вони були оголошені засновниками і керівниками «антинародного формалістичного напрямку». На нараді діячів радянської музики секретар ЦК ВКП(б) А. Жданов «виявив» боротьбу двох напрямків в музичній творчості. Один — «прогресивний», заснований «на визнанні великої ролі класичного наслідування», а

інший — «чужий радянському мистецтву формалізм, відмову під прапором вигаданого, уявного новаторства від класичного наслідування, відмову від народності музики, від служіння народу на користь індивідуалістичним переживанням невеликої групи вибраних естетів» [6, 16]. Трагізм становища композиторів СРСР полягав у тому, що під впливом адміністративного апарату вони повинні були каятися в своїх «помилках», а інакше позбувалися можливості займатися творчістю, втратили б учнівські класи в консерваторіях, а можливо, були б репресованими [7, 178]. Тому і не дивно, що в лютому 1948 року покаючий лист А. Жданову надіслав О. Прокоф'єв, в якому писав: «Постанова ЦК відділила в творчості композиторів прогнилі тканини від здорових. Як це не болісно для цілого ряду композиторів, в тому числі і для мене, все-таки я схвалюю постанову ЦК» [7, 133].

Після цієї постанови пошуки «помилки і перекручень» у галузі музичного мистецтва розпочалися і в Україні. 23 травня 1948 року була прийнята постанова ЦК КП(б)У «Про стан і заходи поліпшення музичного мистецтва на Україні у зв'язку з рішенням ЦК ВКП(б) «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі». В ній йшла мова про неблагополучний стан музичного мистецтва в Україні, засуджувався «формалістичний, антинародний напрям» в радянській музиці, в творчості українських композиторів та в діяльності закладів музичного мистецтва [8, 55]. Українські композитори звинувачувалися в тому, що вони пішли хибним шляхом псевдоноваторства. «Замість того, щоб учитися на класичних творах російських і українських композиторів, зміцнювати і розвивати зв'язки з культурою братнього російського народу і правильно використовувати невичерпні джерела української народної творчості, частина українських композиторів скотилася на позиції епігонів занепадницької буржуазної музики Європи і Америки» [4, 341]. В Україні гостро критикувалася творчість Б. Лятошинського, І. Белзи, М. Гозенпуда, Г. Таранова, М. Тица, композиторів західних областей — М. Колесси, С. Людкевича, Р. Симовича, А. Солтиса та інших, яких звинувачували у проповідуванні антинародного формалістичного напрямку в українському музичному мистецтві, у псевдоноваторстві, «відриві від народу, голому техніцизмі й вульгарному натуралізмі».

Вся творчість Б. Лятошинського, автора відомих опер «Золотий обруч» та «Щорс», багатьох симфоній, кантат, хорів, симфонічних поем, характеризувалася як особливо чужа «художнім смакам радянських людей». Завзятим «вихвалителем» і «теоретичним зброєносцем формалістів» було названо музикознавця і композитора І. Белзу, який видавав за кордоном свої симфонії і романси. Партійні і музичні чиновники говорили про його «шкідливі статті та фальшиві теорії про перевагу форми над змістом». Такі ж докори адресувалися М. Гозенпуду та М. Тіцу [9, 59]. Безапеляційно оцінювалася і творчість М. Вериківського, більшість творів якого була присвячена українській історичній тематиці — «Маруся Богуславка», «Пан Коцький», «Чернець», «Сагайдачний». В ході викривальної кампанії відзначалося, що композитор не позбавився «впливу буржуазної націоналістичної ідеології, що є одним з найбільш живучих пережитків капіталізму в свідомості людей, для якої завжди були характерні плазування і низькопоклонство перед буржуазним Заходом» [9, 147]. Крім того, критики вказували на те, що історичні твори М. Вериківського «не перекликалися з радянською сучасністю, ідеалізував минуле заради минулого, прикрашаючи його реакційні сторони» [8, 61].

У всіх містах республіки, в обласних відділеннях Спілки радянських композиторів України, у багатьох закладах культури та освіти проводилися обговорення партійних постанов, які стосувалися музичного мистецтва. Призначалися спеціальні лектори для ознайомлення творчої громадськості з постановами ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У. Протягом 1948 року обласні комітети КП(б)У доручили «у найкоротший термін переглянути списки творів усіх музичних жанрів місцевих композиторів» [10, 97]. Так, у резолюції загальноміських зборів композиторів Львова стверджувалося, що «незадовільна» оцінка стану сучасної музики, яка давалася в постановках ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У, «стосується цілком і повністю музичного мистецтва у Львові і сприйнята громадськістю міста як програма боротьби за ліквідацію помилок і перекручень в радянській музиці». За «націоналістичну обмеженість та вплив західноєвропейської та американської музики, що виродилася», критикувалася творчість М. Колесси, Т. Майєрського, Р. Симовича, А. Солтиса [8, 61].

Секретар Львівського міськкому КП(б)У П. Йова назвав роботу композиторів «незадовільною», бо «дехто з них, особливо ті, хто виховувався в буржуазних мистецьких школах, несли в собі серйозний тягар західноєвропейського так званого «модерністського» стилю» [11, 118–121]. Відомих композиторів М. Колессу, С. Людкевича, Т. Майерського, Р. Симовича, А. Солтиса він звинуватив «в національній обмеженості їх творів, захопленні реакційною романтикою минулого, яке несе елементи націоналістичного намулу, в недостатньому вивченні музичної спадщини російського народу» [9, 49, 343–344]. Очолована С. Людкевичем Львівська організація Спілки радянських композиторів України звинувачувалась в тому, що працювала відірвано від музичної громадськості міста, не жила повнокровним творчим життям. «Правління Спілки не організувало роботу композиторів з оволодіння марксистською естетикою, російською музичною класичною спадщиною». Композиторів критикували за те, що, з одного боку, вони «відновлювали мотиви місцевого галицького колориту, далекого від загального багатства народної української музики», а з іншого — «копіювали гірші риси формалістичної музики буржуазного світу» [12, 128–130].

Відразу після виходу постанови ЦК КП(б)У від 29 травня 1948 року «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі» гострі звинувачення висувалися також «антипатріотам». Суть цих звинувачень полягала в тому, що «більшість статей в журналах і газетах погано висвітлюють рішення ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У, не роз'яснюють їх історичного значення у справі розвитку культури і боротьби з перекрученнями та помилками на ідеологічному фронті». Критики зазнали А. Борщаговський, Л. Рабинович, А. Гозенпуд за статті, в яких вони «не висвітлювали шляхи розвитку українського театрального мистецтва...». В цих статтях начебто нічого не сказано «про великі досягнення театру в теперішній час, що являє найбільшу актуальність» [8, 59–60]; не показано «ні передової ролі російського театрального життя, ні його представників, ні їх творів» [13, 11–12].

З 2 по 4 грудня 1948 року відбувся пленум правління Спілки радянських композиторів України, який був присвячений обговоренню творчої діяльності композиторів України за період, що минув після опублікування постанови ЦК ВКП(б) про

оперу «Велика дружба» В. Мураделі і постанови ЦК КП(б)У «Про стан і заходи поліпшення музичного мистецтва в Україні». У доповіді голови Спілки Г. Вірьовки зазначалося, що композитори України «зробили перші кроки в перебудові своєї роботи відповідно до вказівок ЦК». Г. Вірьовка відзначив появу нових творів: симфонії О. Зноско-Боровського «Київ»; симфонічної поеми Ю. Мейтуса «Нескорена полтавчанка»; симфонічної поеми В. Рибальченка «Визволення України»; циклу романсів композиторів А. Штогаренка і М. Дремлюги [14].

У травні 1949 року на засіданні оперної секції Спілки радянських композиторів України було обговорено перший акт опери К. Данькевича «Богдан Хмельницький». Критики В. Велінський та А. Філіпенко дали позитивну оцінку твору. «Цією оперою ми будемо гордитися», — заявив В. Велінський [15, 103]. У жовтні того ж року Г. Жуковський продемонстрував свою нову оперу «Від усього серця», створену за однойменним романом Є. Мальцева та лібрето А. Багмета [15, 115; 16]. 18–19 листопада 1949 року на III пленумі Спілки радянських композиторів України прозвучала висока оцінка опери Г. Жуковського. Зазначалося, що «автор опери розкриває життя радянського народу в післявоєнний час, показує боротьбу нового зі старим і перемогу нового» [15, 7]. Таку ж позитивну оцінку заслужила опера К. Данькевича «Богдан Хмельницький», що обіцяло творіві успішну сценічну долю.

Однак 19 квітня 1951 року газета «Правда» опублікувала редакційну статтю «Невдала опера», в якій було гостро розкритиковано оперу Г. Жуковського «Від усього серця». Ще через кілька місяців — 20 липня 1951 року в тій же газеті з'явилася стаття «Про оперу «Богдан Хмельницький», в якій звучали численні критичні зауваження на адресу композитора К. Данькевича та авторів лібрето В. Василевської та О. Корнійчука. У відповідь на згадані статті вийшла низка розгромних публікацій в українській пресі. Проведено чергові засідання партійних комітетів і творчих спілок, присвячені музичному мистецтву. На них йшлося про «великі помилки і грубі перекручення в галузі мистецтва», про незадовільну творчу роботу композиторів України [17; 18, 38]. Відразу після публікації статті на зборах композиторів і музикознавців Києва Ю. Мейтус заявив: «Якщо в опері «Велика дружба» В. Мураделі вка-

зується на формалізм, то зараз ставиться нове питання — про значення ідейності. У всіх документах партія знову і знову нагадує основне — про значення життєвої правди, ідейності в мистецтві, про те, що опера є могутнім засобом комуністичного виховання мас» [15, 3].

Критики вважали, що в опері Г. Жуковського не було показано основного — «боротьби старого з новим, особистій драмі приділено надто багато уваги», що «музикознавці не зуміли розібратися в змісті твору і не допомогли автору виправити ряд помилок». З «покаянням» на зборах виступив Г. Жуковський, який заявив, що «допустив велику помилку, бо взяв неповноцінне лібрето, допустив лібералізм, який творчий працівник не повинен допускати» [19, 55–57]. У другій статті газети «Правда» — «Про оперу «Богдан Хмельницький» відзначалося, що лібрето опери, написане В. Василевською та О. Корнійчуком, містить численні «ідейні прорахунки», неправильно висвітлює історичні події, не показує визвольної боротьби українського народу з польською шляхтою [18, 38–39]. Жваве обговорення опери «Богдан Хмельницький» К. Данькевича, зокрема лібрето, продовжувалось як на Декаді українських композиторів і літераторів у Москві в червні 1951 року, так і на пленумі ЦК КП(б)У 20–24 листопада 1951 року в Києві. В матеріалах пленуму підкреслювалося, що автори «не показали корінних причин, які викликали сильний рух українського народу за своє звільнення, не розкрили історичний зміст подій, які проходили тоді в країні» [20, 40].

Після цього В. Василевська та О. Корнійчук докорінно змінили лібрето. Проте працівники Управління пропаганди і агітації ЦК ВКП(б) вказали на нові недоліки цього лібрето, змушуючи авторів знову його доопрацьовувати [18, 17]. У свою чергу, Г. Маленков надіслав листа М. Сусліву, в якому зазначав, що в основному В. Василевська та О. Корнійчук виправили лібрето опери «Богдан Хмельницький». Г. Маленков писав: «Мені здається, що незважаючи на деякі правильні зауваження в критиці В. Кружкова, П. Тарасова, Б. Ярустовського, загалом ця критика перебільшує недоліки лібрето. Представлене лібрето слід було б зменшити, як це пропонується в зауваженнях» [18, 20].

У листопаді 1950 року на засіданні секції оперної музики Спілки радянських композиторів України було обговорено лі-

брето і фрагменти опери «Довбуш» С. Людкевича. Нападки на композитора тривали ще з 1947 року, коли проходив творчий звіт Спілки, де йшлося про львівських композиторів і увертюру до опери «Довбуш» [21, 40–42]. На цьому засіданні виступили М. Гозенпунд, П. Майборода, М. Вериківський, які заявили, що в основу лібрето покладено народні пісні і перекази, «але в постаті Довбуша не відчувається образу народного месника, який допомагає народу визволитись з-під ярма гнобителів. Народ у постать Довбуша вклав свої мрії, а він показаний в опері нерішучим, в центрі його дій не риси народного вожака, а особисті переживання і почуття кохання».

У жовтні 1951 року на пленумі Спілки радянських композиторів України вкотре критикували Г. Вірвовку, А. Філіпенка, А. Штогаренка, в тому числі за «позитивні відгуки на опери «Від усього серця» та «Богдан Хмельницький»...», які «дезорієнтували музичну громадськість та радянських глядачів...» [22, 658]. Досить показовим був виступ на пленумі львівського композитора А. Кос-Анатольського. Він розповів про свою роботу над балетом «Хустка Довбуша», про численні доопрацювання і переробки твору. «Все, що появилось в оперовому мистецтві, — говорив композитор, — пішло шкереберть, тільки одна «хусточка» повисла в повітрі. Але навіть якщо б ще критикували, я далі буду працювати, бо цей твір мусить бути повноцінним» [21, 43]. Постать О. Довбуша час від часу з'являлась на сценах театрів, що спричинило чергову критику уже в 1953 році. Йшлося про призабуту оперу С. Людкевича «Довбуш». Автору лібрето дорікали за те, що він не знайшов основної події, яка б репрезентувала в очах глядача образ Довбуша як представника народних мас [23, 67]. Аналізуючи оперу, Д. Павличко відзначив, що «Довбуш — це символ власної сили, великої людяності, боротьби за долю народу. Це не зовсім гуцульський Кармелюк. В лібрето він все-таки не має чіткої мети. В цілому лібрето є, але воно потребує великої переробки, і це ускладнюється тим, що музика вже написана» [23, 69].

Отже, значного ідеологічного тиску зазнало й музичне життя республіки. Обов'язковим для репертуару стало переважання опер на сучасні теми, які б оспівували пафос соціалістичного творення. Згідно з партійними постановами, основним завданням мистецького життя в Україні другої половини 40-х — по-

чатку 50-х років ХХ ст. повинно було стати активне пропагування політики радянської держави, здобутків країни у різних сферах життя, оспівування братерства українського народу з російським народом. Композитори України в перше повоєнне десятиліття змушені були творити відповідно до вимог партії, наголошуючи на соціальних мотивах, водночас нівелюючи національні традиції українського музичного мистецтва. Крім того, обов'язковим, що значно сковувало творчу ініціативу, було наслідування російської класичної музики. Більшість мистецьких творів створювалась на замовлення і присвячувалась тій чи іншій даті. Практично пропонувався перелік тем, які визначали ідеологічну спрямованість музичної творчості. Проте, незважаючи на ідеологічні перепони, композитори все-таки намагалися уникати соцзамовлення та створювати свої незабутні шедеври.

Джерела та література

1. Компанієць М. Велике відставання мистецьких організацій і закладів в Україні від вимог сучасності // Радянське мистецтво. — 1946. — 8 жовт.
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі — ЦДАГО України), ф. 1. (Центральний Комітет Комуністичної партії більшовиків України), оп. 70, спр. 519 Справки, информации о мероприятиях, проведенных Управлением пропаганды и агитации ЦК КП(б)У по улучшению работы в области литературы и искусства.
3. Лобай Д. Непереможна Україна / Д. Лобай. — Видання Комітету Українців Канади. — Вінніпег. — 1950. — 239 с.
4. Культурне будівництво в Українській РСР, червень 1941–1950 / Головне арх.упр. при Раді Міністрів УРСР; Упоряд.: А. І. Бичкова, В. Д. Даниленко та ін. — К., 1989. — 576 с.
5. Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України (далі — ЦДАМЛМ України), ф. 661 (Спілка радянських композиторів України), оп. 1, спр. 70. Отчет о работе правления ССКУ за февраль–июнь 1948 года.
6. Жданов А. Вступительная речь и выступление на совещании деятелей советской музыки в ЦК ВКП(б) в январе 1948 г. / А. Жданов. — М.: Госкомлитиздат, 1952. — 30 с.
7. Російський державний архів соціально-політичної історії (далі — РДАСПИ), ф.17 (Центральний Комітет Всеросійської Коммуністической партии большевиков), оп. 125, д. 636. Проект постановления ЦК ВКП(б), справки отдела искусств по письмам и информация ЦК Компартии союзных республик, обкомов партии, Комитета по делам искусств.

8. ЦДАГО України, ф.1. оп. 70, спр. 1533 Проекти постановлений ЦК КП(б)У, информации и другие материалы о состоянии и мерах улучшения музыкального искусства на Украине в связи с решением ЦК ВКП(б) «Об опере «Большая дружба».
9. ЦДАМЛІМ України, ф. 661, оп.1, спр. 54. Переписка ЦК КП(б)У и Совета Министров по творческим и организационным вопросам. 19 марта — 16 декабря 1948 года.
10. Держархів Запоріжської обл., ф. Р. 2518 (Областной отдел по делам искусств Запорожского областного совета депутатов трудящихся г. Запорожье), оп. 1, спр. 9. Переписка с музыкальными школами, с театрами по развитию театрально-музыкального искусства области. 1948 год.
11. Держархів Львівської обл., ф. П.4 (Львівський міський комітет КП(б)У), оп.1, спр. 231. Стенограма виступів секретарів Львівського міськкому КП(б)У на нарадах працівників мистецтв м. Львова про діяльність львівських композиторів.
12. Держархів Львівської обл., ф. Р. 1864 (Львівська організація Спілки композиторів УРСР), оп.1, спр. 12. Стенограма і резолюції загальноміських зборів композиторів і працівників мистецтва м. Львова у зв'язку з рішенням ЦК ВКП(б) «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі». 1948 рік.
13. ЦДАГО України, ф.1. оп. 70, спр. 1343 Материалы о состоянии и работе редакционных газет «Правда України», «Радянська Україна», «Радянське мистецтво».
14. Радянська Волинь. — 1948. — 8 груд.
15. ЦДАМЛІМ України, ф. 661, оп.1, спр. 84. Протоколы заседаний оперной секции за 1949 год. 5.02–6.10. 1949 год.
16. ЦДАГО України, ф.1. оп. 70, спр. 1923. Краткий отчет о совещании в ЦК ВКП(б) по вопросу музыки письма и планы ССК Украины о работе. 1949 год.
17. ЦДАГО України, ф. 1. оп. 1, спр. 972. Стенограмма пленума ЦК КП(б)У (часть 2). 20–24 ноября 1951 года.
18. РДАСПИ, ф.17, оп. 133, д. 311. Записки, письма, выписки из протоколов заседаний местных партийных органов, творческих организаций, отдельных лиц с заключениями отдела и сектора художественной литературы об откликах на статью газеты «Правда», о мерах по устранению серьезных недостатков и ошибок в работе ЦК КП(б)У и партийных организаций Украины по руководству идеологической работой.
19. ЦДАМЛІМ України, ф. 661, оп.1, спр. 143. Стенограмма собрания композиторов и музыковедов г.Киева, посвященного обсуждению статьи газеты «Правда» от 19 апреля 1951 года «Неудачная опера».
20. Терен-Юськів Т. Національно-державна мотивація творчости С. Людкевича. / Т. Терен-Юськів. — Лондон, 1984. — 65 с.
21. Баран В. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи / В. К. Баран. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. — 448 с.

22. Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали. 1939–1953 / Упоряд. Т. Галайчак, О. Луцький та ін. — Т. 1. — К., 1995. — 747 с.
23. ЦДАМЛМ України, ф. 661, оп.1, спр. 193. Протоколи засідань секції оперної музики за 1953 год. 15 января — 14 декабря 1953 года.

Сирук Н. М. Идеологическое давление на музыкальную жизнь и композиторов Украины (вторая половина 40-х — начало 50-х годов XX ст.).

На основе изучения архивных материалов, ряда трудов обобщающего характера и статей периодической прессы освещается и анализируется идеологическое давление на музыкальную жизнь и композиторов Украины первого послевоенного десятилетия. Музыкальная жизнь республики приобрела ярко выраженный идеологизированный характер, утвержденная единственным, официальным подходом к оценке художественных явлений.

Syruk N. M. Ideological pressure on musical life and composers of Ukraine (late 1940s — early 1950s).

On the basis of study of archived materials, a number of works of summarizing character and articles of the periodic press, ideological pressure on musical life and composers of Ukraine of the first post-war decade is analyzed. Musical life of the republic got expressive ideological character, asserted by the sole, official approach to the estimation of the artistic phenomena.

І. В. Сушик

ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩИХ ТА СЕРЕДНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВОЛИНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ключові слова: вищі навчальні заклади, середні спеціальні навчальні заклади, освіта, професорсько-викладацький склад, оплата праці, матеріально-технічний стан.

Ключевые слова: вузы, средние специальные учебные заведения, образование, профессорско-преподавательский состав, оплата труда, материально-техническое состояние.

Key words: higher education establishments, specialized secondary schools, education, faculty, salaries, material and technical condition.

Сфера освіти невід’ємна від духовних цінностей народу, а її успішний розвиток — вирішальний чинник економічного та соціального зростання держави. У системі освіти вища школа є